

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ОРГАНІЗАЦІЙ РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ

Воробйов Ю.М., д.е.н., професор, НАПКБ
Блажевич О.Г., ст. викладач, НАПКБ

У статті досліджено сутність фінансової безпеки організацій рекреаційної сфери. Встановлено, що для організацій рекреаційної сфери найважливішою умовою забезпечення фінансової безпеки є формування рівномірного грошового потоку на протязі всього року. На основі аналізу фінансового стану організацій рекреаційної сфери обґрунтовано рекомендації щодо підвищення рівня їх фінансової безпеки.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансовий стан організацій, рекреаційна сфера

ВСТУП

Фінансово-господарська діяльність організацій рекреаційної сфери в Україні суттєво відрізняється від аналогічних суб'єктів підприємництва в зарубіжних країнах. Ці відмінності полягають у тому, що вітчизняні організації рекреаційної сфери мають менший рівень захищеності, менші можливості щодо ефективного здійснення господарської діяльності. Ризики господарювання, зокрема фінансові ризики, негативно впливають на стратегію розвитку організацій рекреаційної сфери. Будь-який суб'єкт господарювання, у т.ч. і організації рекреаційної сфери повинні приділяти велику увагу питанням фінансової безпеки. В умовах постійних змін економічної ситуації, обмеженості фінансових ресурсів, недостатньо прогнозованого ринку рекреаційних послуг фінансова безпека стає на перший план в стратегії і тактиці господарської діяльності організацій рекреаційної сфери.

Питання фінансової безпеки підприємств в наукових роботах розглядається недостатньо широко. Це пов'язано з тим, що фінансова безпека у більшості випадків зводиться до системи антикризових заходів, які реалізують підприємства внаслідок фінансово-економічних загроз, що характерні для суб'єктів підприємництва. Серед учених, які торкались питань фінансової безпеки підприємств можливо відмітити: Білик М.Д. [1], Бланк І.О. [2], Горячова К. [3], Демченко І.В. [4], Тридід О.М., Орехова К.В. [5], Гришко Н.Є. [6], Гукова А.В., Анишкіна І.Д. [7], Матвійчук Л.О. [8], Кракос Ю.Б., Разгон Р.О. [9] та інші. В їх роботах фінансова безпека підприємств розглядається або як самостійна економічна категорія, або як складова економічної безпеки суб'єкта підприємництва. Найчастіше фінансову безпеку пов'язують із рівнем фінансового ризику, який об'єктивно впливає на фінансовий стан і фінансові можливості суб'єкта господарювання. Однак фінансова безпека більш ширше поняття аніж фінансовий ризик, що знаходить відображення в наукових дослідженнях цієї категорії.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Проблема фінансової безпеки підприємств є дуже важливою в контексті реформування і ринкового розвитку українських суб'єктів господарювання, підвищення конкуренції вітчизняних підприємницьких структур з іноземними компаніями. При цьому цей напрям наукових досліджень в економічній науці розроблений ще не досить повно. Отже, виходячи з актуальності проблеми, відносно недостатнього рівня досліджень метою статті є уточнення сутності і значення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва рекреаційної сфери та оцінка їх поточного рівня.

РЕЗУЛЬТАТИ

Дослідження питань фінансової безпеки суб'єктів підприємництва є закономірним процесом внаслідок того, що сучасна світова економіка характеризується низкою проблем, невизначеністю майбутнього, постійними коливаннями попиту і пропозиції, значною конкуренцією між окремими компаніями, країнами. Нестабільність ринкового середовища, постійні загрози нового витку світової фінансово-економічної кризи, слабкість вітчизняної економіки у порівнянні з розвинутими країнами, все це загострює питання щодо досліджень фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Крім того, дослідження даної проблеми найчастіше торкаються підприємств промисловості. Водночас досліджень фінансової безпеки організацій рекреаційної сфери практично не має. Однак конкуренція, світова нестабільність, зниження доходів у населення в різних країнах суттєво впливає і на рекреаційну сферу.

У науковій літературі [1-10] існують декілька підходів до розуміння співвідношення фінансової і економічної безпеки. Більшість авторів вважають, що фінансова безпека є частиною економічної безпеки. Окремі автори пропонують розглядати фінансову безпеку як самостійний об'єкт наукових досліджень і управління. Однак в дійсності фінансову безпеку суб'єктів підприємництва слід розглядати як специфічне економічне поняття, яке пов'язане з економічною безпекою підприємств, організацій і установ, проте має і свої властиві йому ознаки, сутнісні характеристики, реальні прояви в господарській діяльності.

При розгляді фінансової і економічної безпеки суб'єктів підприємництва слід виходити з того, що економічні категорії «фінанси» і «економіка» мають загальні джерела виникнення та функціонування, пов'язані між собою, але є самостійними і за сучасних умов розвиваються відокремлено одна від одної. Про це свідчить самостійний розвиток категорій «фінанси суб'єктів підприємництва» і «еко-

номіка підприємств», які мають власну сутність, функції, принципи, об'єкти і суб'єкти, але в окремих питаннях мають можливість перехресчуватись, розглядаючи об'єкти з різних сторін.

Між економічною і фінансовою безпекою суб'єктів підприємництва існують залежності, які обумовлені взаємодією двох категорій — фінансів і економіки. Внаслідок такої взаємодії є загальне поле, на якому знаходяться спільні інтереси фінансової й економічної науки. Це, перш за все, фінансові результати господарювання і фінансовий стан підприємств, організацій та установ.

Сутність поняття «фінансова безпека суб'єкта підприємництва» науковці визначають у декількох розрізах. По-перше, як стан захищеності інтересів підприємства (Бланк І.О., Горячева К. та інші). По-друге, як стан ефективного використання ресурсів підприємства (Білик М.Д., Гришко Н.Є., Гукова А.В. та інші). По-третє, як процес досягнення певного стану підприємства (Матвійчук Л.О.). По-четверте, як стабільну та динамічну систему забезпечення фінансовими ресурсами (Демченко І.В.).

Існування різних підходів до визначення сутності фінансової безпеки суб'єктів підприємництва пов'язано з тим, що автори дуже широко трактують фінансову безпеку, інколи додаючи до цього поняття характеристики, які йому не притаманні. Досить широко трактує фінансову безпеку Бланк І.О., який визначив сім базових характеристик цього поняття [2, с. 16-22]. Для визначення характеристик фінансової безпеки, Бланк І.О., використовує системний підхід, стверджуючи, що фінансова безпека підприємства — це складова економічної безпеки та система різних елементів, які в цілому визначають сутність цього поняття.

На наш погляд, Бланк І.О. достатньо обґрунтовано підійшов до розкриття основних ознак фінансової безпеки підприємства. З іншого боку, він дещо ускладнив розуміння фінансової безпеки підприємства, розширив межі сутності цього економічного поняття.

Демченко І.В., розглядаючи сутність фінансової безпеки підприємства визначив такі основні ознаки: «а) наявність достатньої кількості фінансових ресурсів; б) захищеність інтересів підприємства; в) збалансованість та якість фінансово-господарської діяльності підприємства; г) стабільність прояву; д) об'єкт управління керівними відділами суб'єкта господарювання; е) динамічна протидія деструктивним факторам внутрішньої і зовнішньої природи прояву, а як наслідок: ж) забезпечення досягнення стратегічних цілей підприємства [4, с. 36-37]».

Аналіз ознак фінансової безпеки підприємства, які були наведені Демченко І.В., дають підстави для ствердження, що він також як і Бланк І.О., перевищує змістовну сторону фінансової безпеки в бік економічної безпеки підприємства.

Основні ознаки, які характеризують сутність фінансової безпеки суб'єкта підприємництва, повинні формулюватись на основі чіткого розуміння сутності фінансів суб'єктів підприємництва. У більшості наукових праць автори при розгляді характеристик і сутності фінансової безпеки помітно виходять за межі економічної категорії «фінанси суб'єктів підприємництва». Розгляд поняття «фінансова безпека суб'єкта підприємництва» в межах самостійної науки фінансів суб'єктів підприємництва може бути найбільш продуктивною з позиції визначення основних ознак (характеристик) і економічної сутності поняття, що досліджується.

Сутність фінансів суб'єктів підприємництва у загальному вигляді може бути сформульовано наступним чином: фінанси суб'єктів підприємництва — це економічна категорія, яка має грошовий характер, пов'язана з процесом розподілу вартості, створеної на мікроекономічному рівні, утворенням доходів і здійснення різноманітних витрат, формуванням, розподілом і використанні фінансових ресурсів, забезпеченням безперервної фінансово-господарської діяльності, виробничого і соціального розвитку.

З наведеного визначення сутності фінансів суб'єктів підприємництва, основними ознаками фінансової безпеки на мікроекономічному рівні, слід вважати:

- 1) нормальний процес створення і розподілу вартості на кожному суб'єкті підприємництва;
- 2) стабільне утворення доходів і прибутків суб'єктів підприємництва;
- 3) раціональне здійснення різноманітних витрати, виходячи з потреб самого підприємства, його власників та інших учасників фінансових відносин;
- 4) безперервне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів суб'єктів підприємництва;
- 5) стабільне здійснення фінансово-господарської діяльності, що забезпечує нормальний фінансовий стан, платоспроможність, безперервний рух грошових коштів, формування фондів і резервів для виробничого і соціального розвитку суб'єктів підприємництва, задоволення потреб їх власників та вимог інших учасників фінансових відносин.

З наведених ознак випливає, що фінансова безпека суб'єкта підприємництва — це комплексна характеристика його фінансів, за якою суб'єкт підприємництва має можливість нормально створювати і розподіляти вартість продукції, робіт, послуг, утворювати доходи і прибутки, здійснювати необхідні витрати, формувати, розподіляти і використовувати фінансові ресурси, забезпечувати стабільну фінансово-господарську діяльність, платоспроможність, безперервний рух грошових коштів, задовольняючи при цьому потреби самого підприємства, інтереси його власників та інших учасників фінансових відносин.

Фінансова безпека як комплексна характеристика суб'єкта підприємництва має свої відмінності в залежності від сфери та виду економічної діяльності, до якого належить та чи інша підприємницька структура.

Найчастіше автори, що досліджують питання фінансової безпеки підприємств, розглядають проблему на матеріалах промислових чи сільськогосподарських підприємств. Однак в дійсності існують значно більше видів економічної діяльності, які суттєво відрізняються один від одного. Особливо відрізняються суб'єкти підприємництва, які займаються виробництвом продукції та надання послуг. Це обумовлено: а) обсягами та структурою капіталу і активів; б) потребою у формуванні, розподілі і використанні фінансових ресурсів; в) обсягами вхідних та вихідних грошових потоків; г) можливостями змінювати напрями фінансово-господарської діяльності; д) можливостями підтримувати нормальний фінансовий стан.

Для АР Крим, як головної курортної бази України, важливою умовою розвитку є забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва рекреаційної сфери. На відміну від промислових чи сільськогосподарських підприємств суб'єкти підприємництва рекреаційної сфери мають суттєві відмінності, які необхідно враховувати при забезпеченні достатнього рівня фінансової безпеки. До основних відмінностей можливо віднести:

а) суб'єкти підприємництва рекреаційної сфери не виробляють продукцію, а надають рекреаційні послуги населенню, що впливає на склад та структуру активів;

б) більшість суб'єктів рекреаційної сфери АР Крим мають обмежений період функціонування внаслідок специфіки регіону як курортної бази;

в) внаслідок обмеженого періоду функціонування організацій рекреаційної сфери не можливо забезпечити цілорічний період формування і використання фінансових ресурсів, безперервний рух грошових потоків;

г) формування доходів організацій рекреаційної сфери відбувається на основі авансових платежів за послуги, які будуть надані через декілька місяців або тижнів;

д) витрати на функціонування організацій рекреаційної сфери повинні забезпечити відповідний рівень комфорту та умови для відтворення здоров'я населення, яке дало переваги тому чи іншому суб'єкту підприємництва рекреаційної сфери;

е) поточні витрати для забезпечення нормальної діяльності організацій рекреаційної сфери, пов'язані з необхідністю витрачати значні суми для годування лікуючих і відпочиваючих, забезпечити лікувальні процедури та інші послуги;

ж) відсутні витрати, які пов'язані з необхідністю забезпечувати екологічну безпеку, зберігання, транспортування та реалізацію готової продукції, додаткові витрати на охорону праці виробничого персоналу, постійне оновлювання виробничого обладнання та технологій тощо.

Отже, суб'єкти підприємництва рекреаційної сфери мають свою специфіку, яка повинна враховуватись при розробці та реалізації стратегії фінансової безпеки.

Досліджуючи фінансову безпеку організацій рекреаційної сфери необхідно: а) визначити головну мету і завдання фінансової безпеки цих організаційних структур; б) встановити головні умови забезпечення фінансової безпеки організацій рекреаційної сфери; в) оцінити рівень фінансової безпеки для цих організацій; г) запропонувати концептуальні положення щодо управління фінансовою безпекою суб'єктів підприємництва рекреаційної сфери.

Визначення головної мети фінансової безпеки організацій рекреаційної сфери, пов'язано з необхідністю чіткого розуміння змісту та складових фінансової безпеки на мікроекономічному рівні. Як зазначає Штембуляк Д.О.: «Головна мета фінансової безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування сьогодні та високий потенціал розвитку в майбутньому [10]». Виходячи з наведеного положення головна мета фінансової безпеки — це стратегія і тактика розвитку підприємства. Проте така головна мета фінансової безпеки дещо ширша аніж це впливає із її сутності. Тому ми вважаємо, що головною метою фінансової безпеки суб'єктів підприємництва рекреаційної сфери є формування таких фінансових умов господарювання, за яких можливо забезпечити нормальний поточний фінансовий стан і надійні перспективи утворення доходів, прибутків і зростання вартості комерційної організації в майбутньому.

Таким чином, головна мета фінансової безпеки організацій рекреаційної сфери забезпечити надійні фінансові можливості для поточного і стратегічного розвитку, утворення доходів, прибутків і зростання вартості організації для власників і потенційних інвесторів. Головна мета фінансової безпеки реалізується через наступні завдання:

- 1) забезпечення зростання рівня доходів організації рекреаційної сфери;
- 2) забезпечення зростання прибутків організації рекреаційної сфери;
- 3) забезпечення зростання вартості організації рекреаційної сфери;
- 4) оптимізацію витрат організації рекреаційної сфери на поточні потреби і розвиток;
- 5) підтримання нормального фінансового стану організації рекреаційної сфери;
- 6) забезпечення зростання обсягів фінансових ресурсів організації рекреаційної сфери;
- 7) забезпечення безперервного руху грошових коштів та надійної платоспроможності.

Поряд з головною метою фінансової безпеки суб'єктів підприємництва рекреаційної сфери важливе значення має головна умова підтримання фінансової безпеки. Як зазначає Штембуляк Д.О.: «Головна умова фінансової безпеки підприємства — здатність протистояти існуючим і виникаючим небезпекам підприємству, небажаній зміні структури капіталу, примусовій ліквідації підприємства [10]».

На нашу думку, головна умова підтримання фінансової безпеки організацій рекреаційної сфери полягає в забезпеченні надійного, безперервного грошового потоку від основної операційної діяльності і на цій основі формування доходів, прибутків, зростання вартості організації. Найголовнішою проблемою суб'єктів підприємництва рекреаційної сфери — це сезонність ведення бізнесу, що негативно впливає на рівень фінансової безпеки внаслідок обмеженого періоду формування доходів і прибутків. При цьому витрати організацій рекреаційної сфери найчастіше відбуваються упродовж всього календарного року. Через таку специфіку вхідний і вихідний потік не співпадають, що суттєво погіршує можливості організацій рекреаційної сфери забезпечити бажаний рівень фінансової безпеки.

Таким чином, фінансова безпека суб'єктів підприємництва рекреаційної сфери в першу чергу залежить від здатності організації функціонувати повний календарний рік, що можливо за умови надання населенню широкого спектру послуг з відпочинку, оздоровлення та лікування. Крім того, суб'єкти підприємництва рекреаційної сфери можуть надавати додаткові послуги, які пов'язані з організацією різних зборів, конференцій, симпозіумів тощо. Це можливо при наявності спеціальних приміщень для збору значної кількості людей.

Функціонування на протязі всього року потребує від організацій рекреаційної сфери значних інвестиційних вкладень внаслідок необхідності створення умов для цілорічної діяльності. По-перше, це підготовка приміщень для функціонування в період пізньої осені, зими та більшої частини весни, тобто в холодний період року. По-друге, організацію відпочинку, оздоровлення та лікування населення в умовах, коли неможливо використовувати природні переваги курортів АР Крим, пов'язаних з купанням у морі. По-третє, забезпечити значний спектр розважальних заходів, туристичних походів тощо, щоб підвищити зацікавленість населення в цілорічному відпочинку, оздоровленні та лікуванні. По-четверте, оптимізацію цін на путівки та рівень надання послуг, що є одним із найбільших проблем для сучасних організацій рекреаційної сфери. По-п'яте, забезпечення світової якості надання рекреаційних послуг і на цьому розширити географію бажаючих відпочивати та лікуватись в організаціях рекреаційної сфери АР Крим.

На сьогоднішній день рівень фінансової безпеки суб'єктів підприємництва рекреаційної сфери залежить практично від літнього сезону, тобто від кількості людей, які відпочивають та оздоровлюються починаючи з другої половини травня і до жовтня та вартості надання рекреаційних послуг. Через обмеженість строків надання рекреаційних послуг в організаціях рекреаційної сфери АР Крим вартість путівок до пансіонатів, санаторіїв тощо значно перевищує вартість аналогічних послуг, які надають світові центри відпочинку, оздоровлення та лікування. Крім того, незважаючи на значну вартість рекреаційних послуг для більшості пансіонатів, санаторіїв, баз відпочинку тощо співвідношення ціни і якості послуг, що надаються, залишаються не на відповідному рівні. Ціна за надто висока, а рівень якості у багатьох пансіонатах і санаторіях для пересічних громадян залишається на низькому рівні. Звідси, частина населення України та Росії віддають переваги закордонним центрам відпочинку та оздоровлення, хоча в АР Крим дуже багато можливості покращити рівень здоров'я не виїжджаючи за кордон.

Отже, рівень фінансової безпеки організацій рекреаційної сфери залежить як від вартості послуг, так і їх якості для населення. Для забезпечення відповідного рівня фінансової безпеки організацій рекреаційної сфери необхідно оптимізувати витрати таких суб'єктів підприємництва. Нажаль за сучасних умов функціонування організації рекреаційної сфери мають значні витрати, які не пов'язані з їх основною діяльністю. Ці витрати обумовлені наявністю корупційних дій з боку великої кількості організацій, що контролюють рекреаційну сферу. Тобто фінансова безпека організацій рекреаційної сфери залежить не лише від самих суб'єктів підприємництва, а й від того, наскільки держава зможе забезпечити нормальні умови для ведення бізнесу в рекреаційній сфері. Поки що рекреаційний бізнес відчуває значні труднощі та необхідність постійно витрачати кошти на виконання різних умов державних і місцевих органів влади та контролю.

Оцінка рівня фінансової безпеки організацій рекреаційної сфери може здійснюватись на основі системи фінансових показників. До цієї системи відносяться:

- а) показники майнового стану суб'єктів підприємництва рекреаційної сфери;
- б) показники платоспроможності та ліквідності організацій рекреаційної сфери;
- в) показники фінансової незалежності та стійкості організацій рекреаційної сфери;
- г) показники ділової активності організацій рекреаційної сфери;
- д) показники рівня фінансових результатів діяльності суб'єктів підприємництва рекреаційної сфери;
- е) показники рівня рентабельності чи збитковості організацій рекреаційної сфери.

Розрахунки системи показників фінансової безпеки організацій рекреаційної сфери здійснимо на матеріалах двох суб'єктів підприємництва — ВАТ «Пансіонат «Море» і ТОК «Судак» за три останні роки (2007, 2008 і 2009 рік). З початку розраховуємо показники майнового стану для наведених організацій (табл. 1).

Таблиця 1
Показники майнового стану ВАТ «Пансіонат «Море» і ТОК «Судак»

Показники	ВАТ «Пансіонат «Море»			ТОК «Судак»		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
1. Балансова вартість майна організацій, млн. грн.	151,1	158,0	159,1	54,9	57,8	61,9
2. Балансова вартість необоротних активів, млн. грн.	121,7	132,1	133,5	50,4	54,4	55,2
3. Балансова вартість основних засобів, млн. грн.	104,1	99,1	97,5	47,5	51,1	51,4
4. Балансова вартість оборотних активів, млн. грн.	29,3	25,9	25,6	4,6	3,4	6,7
5. Величина дебіторської заборгованості, млн. грн.	5,1	5,7	6,8	0,9	0,5	1,0
6. Питома вага необоротних активів у загальному майні організації, %	80,6	83,6	83,9	91,7	94,1	89,1
7. Питома вага основних засобів у загальному майні організації, %	68,9	62,7	61,3	86,4	88,4	83,0
8. Коефіцієнт придатності основних засобів	0,81	0,76	0,72	0,56	0,56	0,54
9. Питома вага оборотних активів у загальному майні організації, %	19,4	16,4	16,1	8,3	5,9	10,9
10. Питома вага дебіторської заборгованості у загальному майні організації, %	3,4	3,6	4,2	1,7	0,9	1,7

* Розраховано за даними Держкомстату України

ри, що досліджуються. По-третє, необоротні активи в обох організаціях також мають тенденції до зростання. По-четверте, балансова вартість основних засобів у ВАТ «Пансіонат «Море» зменшується, а у ТОК «Судак» зростає, що свідчить про напрями вкладання фінансових ресурсів та забезпечення відповідного рівня операційної діяльності. По-п'яте, балансова вартість оборотних активів у ВАТ «Пансіонат «Море» зменшується, а у ТОК «Судак» зростає, що також підкреслює наміри збільшувати рівень господарювання останньої організації. По-шосте, у ВАТ «Пансіонат «Море» дебіторська заборгованість стабільно зростає, а у ТОК «Судак» воно коливається, але загальна тенденція до зростання. По-сьоме, коефіцієнт придатності основних засобів зменшується в обох організаціях, але темпи його зменшення більш у ВАТ «Пансіонат «Море».

Загальний висновок — показники майнового стану свідчать про недостатній рівень фінансової безпеки організацій рекреаційної сфери, що досліджуються. Явно відсутні інвестиції у розвиток організацій, за матеріалами яких здійснюється дослідження.

Розраховуємо показники платоспроможності та ліквідності ВАТ «Пансіонат «Море» і ТОК «Судак» (табл. 2).

Таблиця 2
Показники платоспроможності та ліквідності ВАТ «Пансіонат «Море» і ТОК «Судак»

Показники	ВАТ «Пансіонат «Море»			ТОК «Судак»		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
1. Коефіцієнт платоспроможності (абсолютної ліквідності)	5,14	5,70	4,65	0,03	0,06	1,21
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	5,25	5,78	4,72	0,39	0,38	2,06
3. Коефіцієнт поточної ліквідності	6,90	8,74	7,79	1,49	0,87	4,01

* Розраховано за даними Держкомстату України

Таблиця 3
Показники фінансової незалежності та стійкості ВАТ «Пансіонат «Море» і ТОК «Судак»

Показники	ВАТ «Пансіонат «Море»			ТОК «Судак»		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
1. Власні оборотні кошти, млн. грн.	16,7	10,5	9,5	-8,8	-11,4	-1,3
2. Робочий капітал, млн. грн.	25,1	22,9	22,3	1,5	-0,5	5,1
3. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,57	0,41	0,37	—	—	—
4. Маневреність робочого капіталу	0,08	0,13	0,15	2,22	—	0,72
5. Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	0,07	0,09	0,10	0,20	0,20	0,12
6. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,06	0,08	0,08	0,20	0,20	0,11
7. Коефіцієнт автономії	0,92	0,90	0,90	0,76	0,74	0,87
8. Коефіцієнт концентрації позикових коштів	0,08	0,10	0,10	0,24	0,26	0,13
9. Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	10,92	9,28	8,87	3,11	2,89	6,70
10. Коефіцієнт фінансового левелериджу	0,06	0,09	0,09	0,25	0,25	0,12
11. Коефіцієнт фінансової стійкості	2,33	1,20	0,94	0,53	-0,17	1,08

* Розраховано за даними Держкомстату України

3 наведених даних можливо зробити наступні висновки. По-перше, ВАТ «Пансіонат «Море» за майновим станом у тричі більший аніж ТОК «Судак». По-друге, тенденції щодо збільшення балансової вартості майна простежуються в обох організаціях, що свідчить про поступовий розвиток організацій рекреаційної сфери.

Розрахунки коефіцієнтів платоспроможності та ліквідності свідчать про переваги ВАТ «Пансіонат «Море» перед ТОК «Судак», тобто за коефіцієнтами платоспроможності та ліквідності ВАТ «Пансіонат «Море» має більший рівень фінансової безпеки аніж ТОК «Судак», який тільки у 2009 році суттєво збільшив свою платоспроможність.

Розраховуємо показники фінансової незалежності та стійкості для ВАТ «Пансіонат «Море» і ТОК «Судак» (табл. 3).

Розрахунок показників фінансової незалежності та стійкості дає підстави стверджувати, що рівень фінансової безпеки ВАТ «Пансіонат «Море» і ТОК «Судак» абсолютно різні. За більшістю показників ТОК «Судак» не відповідає умовам задовільного фінансового стану, що фактично свідчить про неможливість забезпечити необхідний рівень фінансової безпеки. Водночас ВАТ «Пансіонат «Море» за сукупністю розрахованих показників має нормальний фінансовий стан, що дає підстави вважати про задовільний рівень фінансової безпеки.

Розрахуємо показники ділової активності для ВАТ «Пансіонат «Море» і ТОК «Судак» (табл. 4).

Виходячи із сукупності показників ділової активності ВАТ «Пансіонат «Море» і ТОК «Судак» можливо зробити наступні висновки:

1) за окремими показниками (оборотність дебіторської та кредиторської заборгованості, тривалість операційного циклу) переваги має ТОК «Судак»;

2) за оборотністю запасів перевагу має ВАТ «Пансіонат «Море»;

3) за сукупністю показників ділової активності перевагу має ТОК «Судак».

Отже, показники ділової активності дають підстави стверджувати, що у ТОК «Судак» є більші переваги для формування надійної системи фінансової безпеки у майбутньому.

Для оцінки фінансової безпеки будь-яких суб'єктів підприємництва, зокрема і організацій рекреаційної сфери, важливе значення має фінансові результати. Розрахуємо для ВАТ «Пансіонат «Море» і ТОК «Судак» фінансові результати за три останні роки (табл. 5).

Виходячи з наведених даних можливо зробити наступні висновки:

1) порівняння показників ВАТ «Пансіонат «Море» і ТОК «Судак» свідчать, що у ТОК «Судак» є більший запас фінансових можливостей, за рахунок яких він має змогу додатково збільшити обсяги фінансових результатів. Собівартість надання послуг зростає меншими темпами ніж чиста виручка від надання послуг;

2) ВАТ «Пансіонат «Море» фактично не має внутрішніх фінансових можливостей до зростання фінансових результатів внаслідок чого зростає собівартість та зменшується всі види прибутків;

3) виходячи із сукупності фінансових результатів, тенденцій до їх змін, можливо стверджувати, що рівень фінансової безпеки у ТОК «Судак» може бути вищий ніж у ВАТ «Пансіонат «Море». Особливо це можливо спрогнозувати на перспективу виходячи із тенденцій 2007-2009 років.

Для оцінки фінансової безпеки суб'єктів підприємництва рекреаційної сфери дуже важливо розрахувати показники рентабельності (табл. 6).

Показники рентабельності дають підстави стверджувати, що рівень фінансової безпеки у ТОК «Судак» поступово збільшується. Проте це не можливо стверджувати про

Показники ділової активності ВАТ «Пансіонат «Море» і ТОК «Судак»

Показники	ВАТ «Пансіонат «Море»			ТОК «Судак»		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
1. Оборотність дебіторської заборгованості	8,56	12,46	9,94	44,46	72,02	63,55
2. Період обороту дебіторської заборгованості, днів	42,08	28,89	36,22	8,10	5,00	5,66
3. Оборотність запасів	15,46	13,30	13,42	7,33	12,72	9,60
4. Період обороту запасів, днів	23,28	27,06	26,82	49,12	28,30	37,51
5. Оборотність кредиторської заборгованості	50,45	34,90	35,82	28,87	100,28	343,24
6. Період обороту кредиторської заборгованості, днів	7,14	10,32	10,03	12,47	3,59	1,05
7. Тривалість операційного циклу, днів	65,36	55,95	63,05	57,22	33,30	43,18
8. Оборотність власного капіталу	0,28	0,32	0,34	0,68	0,90	0,91
9. Оборотність сукупного капіталу	0,26	0,29	0,30	0,50	0,66	0,78

* Розраховано за даними Держкомстату України

Фінансові результати ВАТ «Пансіонат «Море» і ТОК «Судак»

Показники	ВАТ «Пансіонат «Море»			ТОК «Судак»		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Чиста виручка від реалізації продукції, млн. грн.	38,7	46,2	48,4	27,7	38,0	48,2
Собівартість наданих послуг, млн. грн.	32,3	41,2	43,7	24,6	33,3	35,0
Валовий прибуток від надання послуг, млн. грн.	6,4	5,0	4,7	3,1	4,7	13,2
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування, млн. грн.	3,2	3,2	0,9	-0,1	1,6	11,3
Податок на прибуток, млн. грн.	0,8	0,7	0,6	0,3	0,5	0,7
Чистий прибуток (збиток), млн. грн.	2,4	2,5	0,3	-0,3	1,2	10,6

* Розраховано за даними Держкомстату України

Показники рентабельності ВАТ «Пансіонат «Море» і ТОК «Судак»

Показники	ВАТ «Пансіонат «Море»			ТОК «Судак»		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Рентабельність (збитковість) сукупного капіталу, %	2,2	2,0	0,6	—	2,9	18,3
Рентабельність (збитковість) власного капіталу, %	1,8	1,8	0,2	-0,8	2,7	20,2
Рентабельність (збитковість) надання послуг, %	16,7	10,9	9,6	11,1	12,4	27,3

* Розраховано за даними Держкомстату України

ВАТ «Пансіонат «Море», у якого показники рентабельності мають загальну тенденцію до помітного зменшення.

Таким чином, на основі оцінки фінансового стану двох організацій рекреаційної сфери складається суперечні висновки. За одними показниками переваги має ВАТ «Пансіонат «Море», за іншими — ТОК «Судак». Звідси необхідно встановити єдиний підхід до визначення рівня фінансової безпеки організацій рекреаційної сфери.

Так, окремі автори, зокрема Кракос Ю.Б. і Разгон Р.О., вважають, що фінансову безпеку підприємств необхідно визначати на основі інтегрального показника. Автори пропонують такий інтегральний показник, який має вигляд: $S_{\text{ФБП}} = S_{\text{R}} + S_{\text{ПФ}} + S_{\text{ДА}} + S_{\text{РС}} + S_{\text{ПР}}$, де $S_{\text{ФБП}}$ — інтегральний показник фінансової безпеки підприємства, бали; S_{R} — комплексний показник оцінки ефективності управління, бали; $S_{\text{ПФ}}$ — комплексний показник оцінки платоспроможності та фінансової стійкості, бали; $S_{\text{ДА}}$ — комплексний показник оцінки ділової активності, бали; $S_{\text{РС}}$ — комплексний показник оцінки ринкової стійкості, бали; $S_{\text{ПР}}$ — комплексний показник інвестиційної привабливості, бали [9, с. 93].

Аналіз наведеного підходу дає змогу стверджувати, що: а) автори справедливо вважають за необхідне використовувати інтеграційний показник оцінки рівня фінансової безпеки; б) автори мають рацію щодо використання бальної оцінки при розрахунку рівня фінансової безпеки; в) однак вибір складових фінансової безпеки не зовсім є точним.

Ми вважаємо, що необхідно поділяти поточну і перспективну фінансову безпеку суб'єктів підприємництва. Поточна фінансова безпека суб'єктів підприємництва повинна визначатись на основі показників фінансового стану. Перспективна фінансова безпека може включати і деякі інші показники, зокрема і рівень інвестиційної привабливості. Тобто мова при визначенні рівня фінансової безпеки постійно йде про поточну чи перспективну розрахункову величину. Вважаємо, що поточну і перспективну оцінку рівня фінансової безпеки слід визначати окремо. Отже, за нашим дослідженням визначаємо лише поточну величину рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва рекреаційної сфери.

Для розрахунку поточного рівня фінансової безпеки організацій рекреаційної сфери пропонується наступний інтегральний показник:

$$R_{\text{ФБП}} = R_{\text{МС}} + R_{\text{ПЛ}} + R_{\text{ФНІФС}} + R_{\text{ДА}} + R_{\text{ФР}} + R_{\text{Р}}, \quad (1)$$

де $R_{\text{ФБП}}$ — поточний рівень фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, бали;
 $R_{\text{МС}}$ — поточний рівень майнового стану суб'єктів підприємництва, бали;
 $R_{\text{ПЛ}}$ — поточний рівень платоспроможності і ліквідності підприємства, бали;
 $R_{\text{ФНІФС}}$ — поточний рівень фінансової незалежності та фінансової стійкості, бали;
 $R_{\text{ДА}}$ — поточний рівень ділової активності, бали;
 $R_{\text{ФР}}$ — поточний рівень фінансових результатів, бали;
 $R_{\text{Р}}$ — поточний рівень рентабельності, бали.

Кожна складова інтегрального показника вимірюється у балах. Нами пропонується така шкала балів: а) незадовільний рівень — 0 балів; б) дуже низький рівень — 1 бал; в) низький рівень — 2 бали; г) середній рівень — 3 бали; д) високий рівень — 4 бали; е) дуже високий рівень — 5 балів. Незадовільний рівень встановлюється коли показники, що характеризують відповідну складову фінансового стану суб'єкта підприємництва суттєво нижчий ніж норматив чи загально прийняте значення для організацій рекреаційної сфери. Дуже низький рівень встановлюється коли показники, що характеризують відповідну складову фінансового стану суб'єкта підприємництва нижче ніж норматив чи загально прийняте значення для організацій рекреаційної сфери. Низький рівень встановлюється коли показники, що характеризують відповідну складову фінансового стану організації має нижчу межу нормативу чи загально прийнятого значення для рекреаційної сфери. Середній рівень встановлюється коли показники, що характеризують відповідну складову фінансового стану суб'єкта підприємництва має середнє значення нормативу чи загально прийнятого показника для рекреаційної сфери. Високий рівень встановлюється коли показники, що характеризують відповідну складову фінансового стану суб'єкта підприємництва має вищу межу нормативу чи загально прийнятого значення для рекреаційної сфери. Дуже високий рівень встановлюється коли показники, що характеризують відповідну складову фінансового стану суб'єкта підприємництва суттєво перевищують норматив чи загально прийняте значення для організацій рекреаційної сфери.

Виходячи з наведеної методики бальної оцінки відповідних складових фінансового стану поточний рівень фінансової безпеки ВАТ «Пансіонат «Море» і ТОК «Судак» має наступні значення:

$$R_{\text{ФБ(«Пансіонат «Море»)}} = 4 + 5 + 4 + 2 + 3 + 3 = 21 \text{ бал.}$$

$$R_{\text{ФБ(ТОК «Судак»)}} = 2 + 1 + 2 + 4 + 4 + 4 = 17 \text{ балов.}$$

Отже, виходячи з розрахунку інтегрального показника, поточний рівень фінансової безпеки ВАТ «Пансіонат «Море» вищий ніж у ТОК «Судак». Проте зростання рівня показників, що характеризують перспективи розвитку і фінансових можливостей дають підстави стверджувати, що ТОК «Судак» у майбутньому збільшить поточний рівень своєї фінансової безпеки.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можливо сформулювати наступні висновки і пропозиції.

По-перше, при розгляді фінансової безпеки суб'єктів підприємництва слід виходити з економічної сутності фінансів підприємницьких структур. Це дасть можливість більш точніше визначити сутність фінансової безпеки на мікроекономічному рівні.

По-друге, виявлені основні ознаки фінансової безпеки на мікрорівні, до яких відносяться: нормальний процес створення і розподілу вартості на кожному підприємстві; стабільне утворення доходів і прибутків суб'єктів підприємництва; раціональне здійснення різноманітних витрат, виходячи з потреб самого підприємства, його власників та інших учасників фінансових відносин; безперервне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів суб'єктів підприємництва; стабільне здійснення фінансово-господарської діяльності, що забезпечує нормальний фінансовий стан, платоспроможність, безперервний рух грошових коштів, формування фондів і резервів для виробничого і соціального розвитку суб'єктів підприємництва, задоволення потреб їх власників та вимог інших учасників фінансових відносин.

По-третє, визначена сутність фінансової безпеки суб'єкта підприємництва як комплексної характеристики його фінансів, за якою суб'єкт підприємництва має можливість нормально створювати і розподіляти вартість продукції, робіт, послуг, утворювати доходи і прибутки, здійснювати необхідні витрати, формувати, розподіляти і використовувати фінансові ресурси, забезпечувати стабільну фінансово-господарську діяльність, платоспроможність, безперервний рух грошових коштів, задовольняючи при цьому потреби самого підприємства, інтереси його власників та інших учасників фінансових відносин.

По-четверте, здійснена оцінка поточного рівня фінансової безпеки організацій рекреаційної сфери на основі запропонованого інтегрального показника.

По-п'яте, визначено доцільним розраховувати поточний і перспективний рівень фінансової безпеки суб'єктів підприємництва.

По-шосте, в якості перспектив розвитку даної проблеми слід розглянути підходи до визначення перспективного рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білик М.Д. Роль стабільної діяльності підприємств у їх фінансовій безпеці / М.Д. Білик // Формування ринкових відносин в Україні. — 2008. — №4(83). — С. 129-133.
2. Бланк І.О. Управління фінансовою безпекою підприємств / І.О. Бланк. — К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. — 784 с.
3. Горячова К. Фінансова безпека підприємств / К. Горячова // Економіст. — 2003. — №8. — С. 65-67.
4. Демченко І.В. Фінансова безпека суб'єктів господарювання: сутність та умови виникнення / І.В. Демченко // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. — 2010. — №1 (6). — С. 35-38.
5. Тридід О.М. Щодо визначення поняття «Фінансова безпека підприємства» / О.М. Тридід, К.В. Орехова // Коммунальное хозяйство городов. — 2009. — Выпуск №87. Серия: Экономические науки. — С. 240-244.
6. Гришко Н.Є. Методичні аспекти оцінки фінансової складової економічної безпеки підприємства / Н.Є. Гришко // Регіональні перспективи. — 2002. — №1. — С. 112-115.
7. Гукова А.В. Роль фінансової безпеки підприємства в системі його економічної безпеки / А.В. Гукова, И.Д. Анишкина // Режим доступу: <http://www.edukation.rekom.ru>.
8. Матвійчук Л.О. Концептуальні аспекти фінансової безпеки підприємства / Л.О. Матвійчук // Економічний вісник Донбасу. — 2009. — №4 (18). — С. 133-136.
9. Кракос Ю.Б. Управління фінансовою безпекою підприємства / Ю.Б. Кракос, Р.О. Разгон // Економіка та управління підприємствами машинобудівельної галузі: проблеми теорії та практики. — 2008. — №1 (1). — С. 86-97.
10. Штембуляк Д.О. Основи формування фінансової складової економічної безпеки підприємства в умовах трансформаційної кризи української економіки / Д.О. Штембуляк // Режим доступу: http://www.economy.confer.com.ua/full_article/590/.